

קתדרת חייקין לגאואסטרטגיה
אוניברסיטת חיפה

ארנון סופר

החקלאות - אבן יסוד
בביטחונה של ישראל

קתדרת חייקין לגאואסטרטגיה
אוניברסיטת חיפה

החקלאות – אבן יסוד בביטחונה של ישראל

עקרו אבן זו ממקומה ותגלו
כי המפעל הציוני כולו קורס

ארנון סופר

מהדורה רביעית 2013

קתדרת חייקין לגאואסטרטגיה, אוניברסיטת חיפה

הקתדרה עוסקת בנושאי הביטחון הלאומי שלהם ביטוי מרחבי, דוגמת משאבים טבעיים ותפוצתם, פריסת האוכלוסייה, התשתית הפיזית והמרכיבים הסביבתיים. הקתדרה מפרסמת ניירות עמדה, נותנת ייעוץ למקבלי החלטות בכירים, יוזמת מחקרים, ימי עיון וכנסים, מוציאה ספרים ועבודות מדעיות ומסייעת לתלמידי מחקר בתחומים הנזכרים לעיל. כמו כן עוסקת הקתדרה בהפצת הנושא בבתי הספר התיכוניים ומוסדות אקדמיה.

ראובן חייקין ז"ל (1918–2004)

ראובן חייקין נולד בתל אביב, היה שותף בכיר במשרד רואי החשבון סומך-חייקין, גילה עניין רב בגאוגרפיה ובגאופוליטיקה וסייע רבות לתחומים אלה באוניברסיטת חיפה.

יהי זכרו ברוך!

ראש הקתדרה: ארנון סופר

עריכת לשון: עפרה פרי

עריכה גרפית והבאה לדפוס: נוגה יוסלביץ

הודפס בישראל בשנת 2010 (מהדורה רביעית 2013)

© כל הזכויות שמורות לקתדרת חייקין לגאואסטרטגיה באוניברסיטת חיפה

ISBN 965-7437-18-6

הדפסה: גסטליט בע"מ

<http://web.hevra.haifa.ac.il/~ch-strategy>

הקדמה

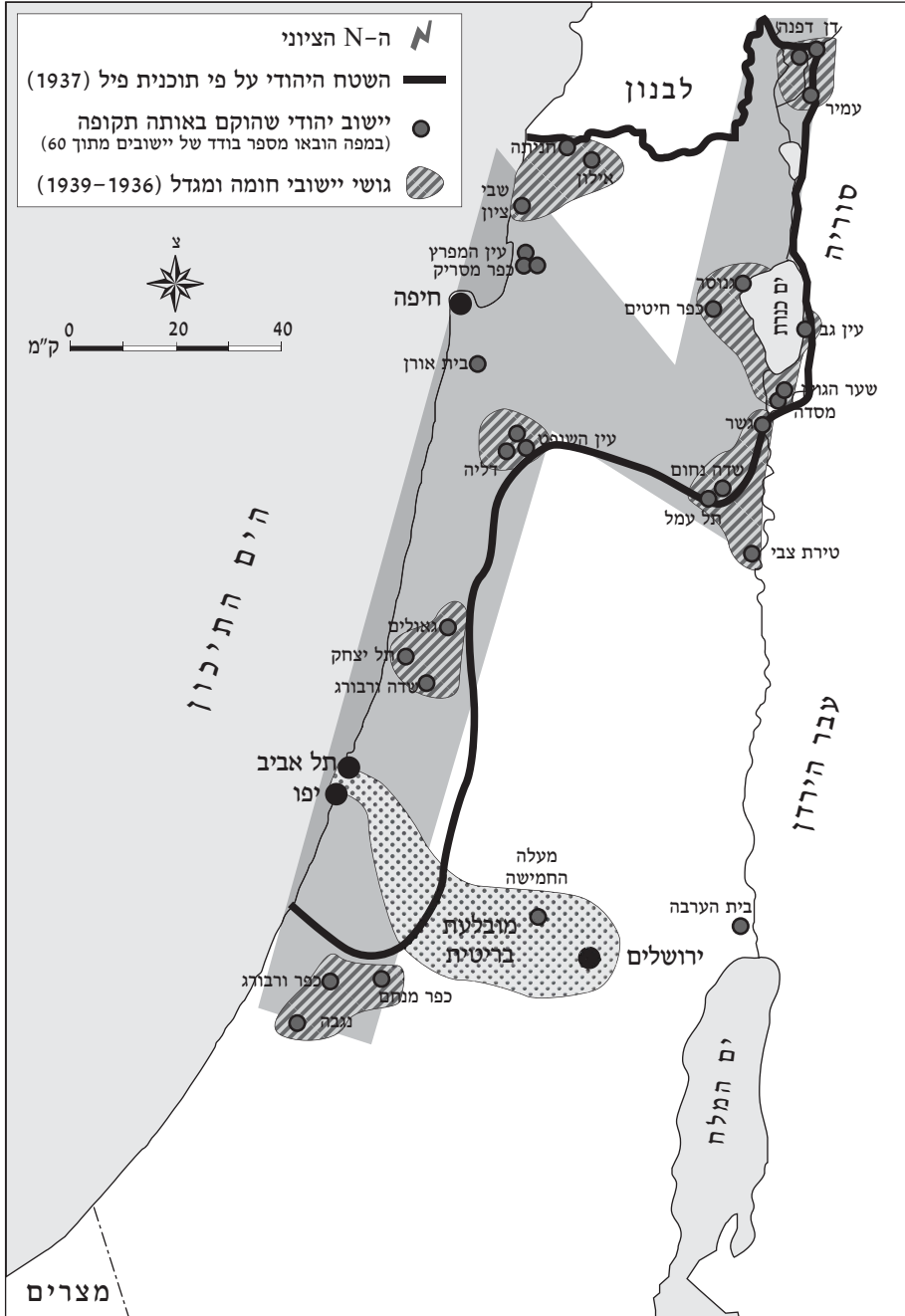
הכתבה הבאה איננה עוד מאמר שגרתי, ולמי שאינו מכיר את ישראל בשנת 2013 היא עשויה להיראות הזויה. מדוע הזויה? באיזו עוד מדינה בעולם צריך לגונן על ענף החקלאות ולהסביר למנהיגים, לכלכלנים ולסתם "עמך" כי החקלאות חיונית מסיבות כלכליות, סביבתיות, תרבותיות וחברתיות, ושבמקרה הישראלי המיוחד כל כך – גם מסיבות ביטחוניות. החקלאות אינה עוד תרומה שולית לביטחון אלא אבן יסוד בביטחונה הלאומי של ישראל, עיקרו אבן זו ממקומה – והמפעל הציוני כולו יקרוס.

זה לא התחיל אתמול או ב-1948; החקלאות היא בסיס מרכזי בתקומת ישראל ובהגנה על גבולותיה מאז 1882 (בראשון לציון, בפתח תקוה ובראש פינה). החקלאות והחקלאים גוננו על ישראל עד 1948, ומאז ועד היום ומדי יום, הן בביטחון השוטף של ישראל הן בעתות מלחמה ממש (מפה 1).

לנוכח מציאות זו תמוה הדבר, כיצד לוקחים ענף מפואר וחשוב של עם והופכים אותו למצורע, למזהם, לשודד המים הלאומי ולא פחות מזה, לגורם מפריע לקבלני הבניין לבנות (ויש מי שחושב – להרוס) את הארץ. מה לא נאמר על חקלאי ישראל בתקשורת הכתובה והווירטואלית, ומה לא אמרו עליה אנשים צרי אופק במשרד האוצר? ומכאן קצרה הדרך להתקפה חזיתית על הענף מצד הארגונים הירוקים, האקדמיה בחלקה, פוליטיקאים ברמה זו או אחרת ומוסדות התכנון הלאומיים.

על "חכמולוגים" כאלה אמר בשנים האחרונות הכלכלן הפרופ' תומס פיקטי (Thomas Piketty), כוכב עולה בשמי הכלכלה העולמית: "השחצנות של המחלקות לכלכלה באוניברסיטאות מדהימה, פשוט מדהימה. הכלכלנים מתנהגים כאילו כל סודות היקום בידיהם... יצורים עליונים, מלאי ביטחון עצמי... הכלכלה היא מדע חברתי, והכלכלנים לא יודעים יותר מהיסטוריונים וסוציולוגים" ("ידיעות אחרונות" 29.10.10 בכתבה של סבר פלוצקר).

אותי אין פיקטי מפתיע, ויעידו על כך התקפותי על "נערי האוצר" שהביאו עלינו את אסון המים של שנת 2009. ראו החלטות של בורים-מומחים אלה ב-2013 בהחלטתם לחסל את החקלאות ולאפשר את המשך גידולה של "מדינת תל אביב" על חשבון הפריפריה היהודית. מומחים-בורים שאין להם היכולת לראות תמונה לאומית רחבה.

מפה 1: התיישבות חקלאית יהודית במיקום גבולות המרחב הצינוני, יישובי חומה ומגדל (שנות ה-30)

כדי להצדיק את המתקפה שלהם, הם בחרו את היישובים החקלאיים גליל ים, שפיים וגעש, במרכז אזורי הביקוש הנדל"ני, כמודל לאי-רלוונטיות של החקלאות הישראלית. אולי הם לא ביקרו בעוטף עזה, וגם לא שמעו על אזור זה, על יישובי הערבה, על החקלאות לכל אורך גבול לבנון, או על החקלאים כשומרי המרחב היהודי באזור השרון המזרחי – כעשרה ק"מ מן הים (מפה 2).

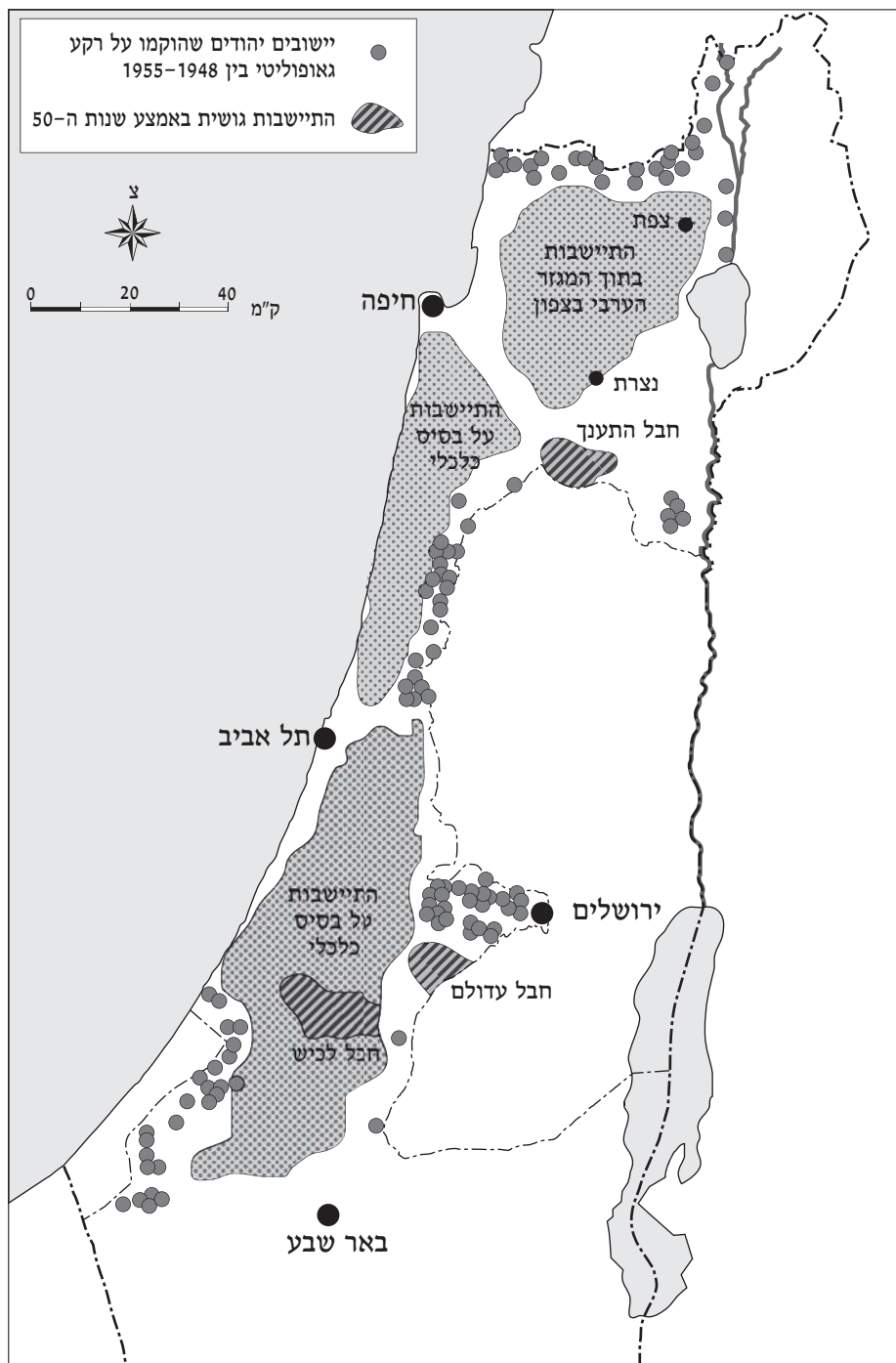
כתבה שכתבתי באוקטובר 2009 תחת הכותרת "אני מצדיע לכם חקלאי ישראל" זכתה לתהודה חסרת תקדים בקרב החקלאים, מערכות הביטחון וגם בחוגי אוכלוסייה אחרים. בחרתי להביא כאן צרור תגובות שנשלחו אלי לאחר פרסום הכתבה, בדגש על תחושת הבושה והעלבון שחשו אנשים יקרים אלה מצד חלקים ברחוב הצפון-תל אביבי בשנים האחרונות, ללמדכם עד כמה קלעתי לתחושתם הקשה בעקבות המתקפה הכל כך מעוותת נגדם.

מלבד תגובות חקלאים שמבטאות כאב אמיתי, שהן מרגשות וכל כך צודקות, הבאתי צרור מפות שבעזרתן אני מנסה להמחיש את תרומת החקלאות בהגנת הגבולות השונים של ישראל בעבר ובהווה. בעקבות שאלות ענייניות שנשאלתי, בעיקר מצד כלכלני תל אביב, הקדשתי פרק נוסף לדו-שיח וירטואלי ביני לתל אביבי אופייני בענייני חקלאות וביטחון.

תודה לנוגה יוסלביץ על המפות, העימוד וההבאה לדפוס.

פרופ' ארנון סופר

חיפה, יוני 2013

מפה 2: התיישבות יהודית מחזיקה את גבולות ישראל בשנים 1948-2013

חקלאי ישראל, אני מצדיע לכם!

חקלאי ישראל מותקפים שוב ושוב על כך שהם כביכול בזבזני מים, מזהמי הארץ (בדשנים ובמדבירים שבהם הם משתמשים), על כך שהם עוצרים את הקבלנים מלהרוס את כל הירוק שעדיין קיים בארצנו ועוד טענות סרק מרושעות ושקריות.

כדאי שנזכור כי בזכות חקלאי ישראל יש לנו סלטים טריים, חלב טרי וגבינות נהדרות המגמדות גם את הצרפתיות, פירות וירקות רעננים במגוון ואיכות מעוררים השתאות. יש לנו בזכותם מרחבים ירוקים וארץ יפה, ובבקשה, מי שמפקפקים בעניין, בדרך כלל התקשורת התל-אביבית, הצפינו רק עד עמק יזרעאל או לעמקי הבקעה או רדו מדרום לרמלה לאזורי השפלה... לטוסקנה הישראלית.

לא אגלה סוד אם אומר כי כל אזרח מוכן לשלם יותר בעבור דירה הפונה לשדה, לחורשה, למטע שהוא ירוק ושקט ומלא חן, אבל רוב הציבור אינו מבין כי החקלאות בישראל איננה דווקא כלכלה; להפך, הדבר האחרון שהחקלאות משמשת הוא היותה סקטור כלכלי.

חקלאות היא קודם כל **תרבות של עם**. רוב חגי ישראל החשובים והאוכל המסורתי הקשור בהם סובבים סביב החקלאות במישרין ובעקיפין; מרבית השירים, הריקודים, הסיפורים של פעם ושל היום, מה שאנו משמיעים לילדינו מגיל חצי שנה הם סיפורים וציורים הקשורים בטבע ובחקלאות.

חקלאות היא **סביבה, איכות חיים, חמצן ומרחבים ירוקים** בין יישוב ליישוב ובתוך יישובים, אף על פי שרק 2-5 אחוזים מתושבי ישראל הם חקלאים. החקלאים ורק הם מעבדים את רוב שטחי הארץ שנותרו לנו אחרי שוויתרנו על שטחי אש, על גבעות חשופות, על שמורות וגנים לאומיים, על שטח בנוי, על כבישים ושדות תעופה ועל אתרי חפירות ארכאולוגיות. **כלומר החקלאים ורק הם מעצבי הנוף הירוק הלא טבעי של ישראל**, ואם לא שיבחתי די הרי אומר שהם החוליה היחידה המקשרת עם לאדמתו – מה ששום ענף כלכלי אחר לא יכול לעשות, וראו בעידן הגלובליזציה את מאות ואלפי הצעירים "המתגוררים" במטוסים או נעים בין עמק סיליקון אחד לשני וקשריהם לישראל הולכים ומתמעטים.

והדבר הכי חשוב – חקלאות היא ביטחון!

מפה 3: החקלאות אבן יסוד בביטחונה של ישראל

בעוד חיל האוויר היקר בחילות מגן על השמים ומשמש כזרוע הארוכה של צה"ל, החקלאי ממלא תפקיד מרכזי בשמירת הארץ במישרין ובעקיפין על ידי פריסת יישוביו ושדותיו המכסים את כל הארץ. שום יחידה צבאית, סיוור, שוטר או איש ביטחון פנים לא ייתן מענה לאחיזה ממשית בארץ אלא רק החקלאי. יתרה מזו, החקלאי יודע יותר מכל איש ביטחון מי עבר בחלקתו, במטע שלו, מי ישן שם שלא ברשות, הוא יודע הראשון אם מישהו החביא שם נשק, או חומרים גנובים או עשה בחלקתו מעשים פליליים אחרים.

החקלאים הם העיניים של המדינה יותר מכל יחידות המודיעין של צה"ל!

במקום ובגיזרה בה הם עובדים וחיים, שם ישנה ריבונות ישראלית וזה נכון גם בפריפריה. במקום שעדיין אין התיישבות חקלאות/כפרים שם הגבולות פרוצים גם ב-2013. הבורים שבחברתנו בכל הנוגע לביטחונה של ישראל, הציניקנים והחכמולוגים למיניהם – חשוב שידעו שישראל אינה מדינה ככל המדינות ושאינן חשש שמישהו ירצה לחמוד אותה. אין אנו נמצאים בצרפת, אנחנו חיים במזרח התיכון, אזור שבו שולטים חוקים אחרים מאלה שבאירופה. כאן אין ואקום, כאן אין מי שמייחס חשיבות לבעלות פורמלית על קרקע ולזכויות האחר. אנו חיים באזור שתושביו אינם מכירים במדינתנו ולא בגלל הכיבוש, ההתנחלויות, "עופרת יצוקה", עמוד ענן" ומחר "עמוד האש" או "עמוד הניצחון". יש בישראל יותר מ-1.6 מיליון אזרחים שאינם מרגישים בנוח לחיות במדינה יהודית וציונית והם רוצים בכל מחיר להופכה למדינת כל אזרחיה (אין זו פרשנות שלי, הם ביושר אומרים זאת). אין הם משלימים עם פריסה גאוגרפית של היהודים במרחבי הנגב בקעת הירדן והגליל או בקו התפר בשרון ליד "המשולש הערבי הקטן". לכן, בניגוד לקורה בכל מקום אחר בעולם, החקלאי היהודי הוא מכשיר חשוב ביותר במלחמת הקיום וההישרדות של ישראל במרחב עוין ואלים זה ולא מהיום.

משום כך, כשם שאין מי שיערער על המחיר הגבוה של שעת טיסה במטוס קרב (30,000 דולר לשעה) ועל כך שמטוס אחד כזה או אחר עולה 100-150 מיליון דולר, כך אסור להכניס שיקולים כלכליים שגויים מיסודם למחירי המים וליתר התשומות לחקלאי. מותר לתת לחקלאי מים מותפלים – יהיה המחיר אשר יהיה – כי אין שווי לביטחון, ותושבי המטרופולינים ישלמו או יסבסדו זאת. זה כדאי, זה רווחי, אין זו טובה שעושים לחקלאי, זאת חובה והכרת תודה לחקלאי הישראלי.

יש לתת לחקלאים תמורה בעבור המוצר המגיע לשוק, תמורה בעבור היותו שומר על ישראל ירוקה והכי חשוב – תמורה, בדיוק כמו לאיש צבא קבע – על כי הוא שומר

על קיומה של ישראל היהודית. לכן חייבת הממשלה וחייב הציבור להצדיע לחקלאות הישראלית ולהתחיל להתרגל שהיא קודם כל ביטחון, וברוח זו יש לפצותה.

אז כיצד נעריך כמה כסף מגיע לחקלאי בעבור העגבנייה, הבצל או החלב המגיעים לשולחנו? את התשובה אני מוצא דווקא באירופה, יבשת זו שאין עליה איום קיומי כשלנו. בשווייץ, לדוגמה, מפצים את החקלאי כמעט כמו את הבנקאי בציריך, משום שהוא מגן על המדרונות מסחיפה, והוא הוא המייפה את הארץ שהיא כה מושכת תיירים. כך בדיוק יש לפצות חקלאי ישראלי – **הכנסתו צריכה להיות כשל עורך דין או בנקאי תל אביבי וקצת יותר.**

לסיום, יש לסייע למגזר החקלאי בכל דרך, וקודם כל לשנות את היחס אל החקלאים. אישית, אני מבטיח לכם חקלאי ישראל הציונים, כי אסייע לכם בכל פורום ציבורי, ממלכתי-אזרחי או צבאי להביא עובדות פשוטות אלו שהבאתי לידיעת הציבור כולו, כדי שתמשיכו במלאכת הקודש שלכם, ההולכת ונעשית חשובה מיום ליום לנוכח שורה של תהליכים גורליים המאיימים על ביתנו הציוני בישראל.

נהדוף כל גישה הרואה בענף זה ענף כלכלי ולא ביטחוני, ונדרוש לפצותכם רק על פי אמת מידה זו. הסופר והאיכר משה סמילנסקי, איש המושבה רחובות, קבע כבר לפני שנים, וצר לי שעלי לחזור ולהזכיר משפט זה שוב ושוב למנהיגי ישראל בשנת 2013: **אם חקלאות כאן – מולדת כאן.**

הערה חשובה אישית – אינני חקלאי, לא היו לי קרקעות, אין לי קרקעות שנתתי לקבלן, אין לי עיסקה עם שום גוף חקלאי כזה או אחר, אף אדם לא שילם לי להיות לוביסט של הענף, יש לי רק מדינה אחת ואני מכירה היטב והיא בסכנה נוראה.

ארנון סופר

ראש קתדרת חייקין לגאואסטרטגיה, 24.10.09

(מעודכן ליולי 2013)

להלן צרור מכתבים שקיבלתי אחרי פרסום הכתבה

מכובד!

היטבת לתאר במאמריך את חשיבותם של החקלאים למדינה. לחברה ולתרבות. ואציין כאן רק את חשיבותה לחיי משפחתנו. שום דבר לא יוכל להחליף את החוויה של השכמה ליום חדש בשדה. את ריח האדמה הנהפכת בלהב המחרשה ואת היבול המקדם את פניך לאחר כל העבודה שהשקעת בגידול. הקשר עם האדמה חיזק גם את הקשר שלנו עם ארץ ישראל. כל צאצאי המשפחה חיים בארץ. שירתו את המדינה גם מעל הנדרש. עובדים קשה ותורמים ככל יכולתם לחברה. בנשמתי נשארתי חקלאי. וכאשר אני נשאל מהי חקלאות בשבילי: האם עיסוק או דרך חיים – אני משיב: "לא זה ולא זה – עבורי החקלאות היא החיים עצמם".

בהוקרה

* * *

כתבתך לחקלאי ישראל הייתה בעבורי נקודת אור במנהרה אפלה במדרון שבו אנו חקלאי ישראל שרויים. הצלחת בכישרון רב ובדייקנות לשרטט מצב החקלאות והחקלאים במדינה כיום.

בזמנו תקפתי את כתבותיו של נחמיה שטרסלר ב"הארץ". ראיתי בכתבות חוסר הבנה ואף הסתה. לכתוב משפט. "...לכם העלו את מחיר המים במקלחת? ולחקלאים ממשיכים לסבסד מים...". הזמנתי אותו לבקר ולבחון את ההשקעות הרבות שעשינו לייצול וחיסכון במים. הכיצד חקלאי שבקושי מרוויח יבזבז מים? אך לא נצנתי (ובכעסי ביטלתי מינוי רב שנים ל"הארץ").

למאמריך הטוב הייתי מוסיף את העובדה של השימוש במים מטוהרים לחקלאות שהשימוש בהם עולה מדי שנה. וכן את העובדה של מספר המוצסקים הרכים המתפרנסים סביב החקלאות.

* * *

שלום לך

קוראים לי אורי אני חקלאי בערבה דור שני כמושב חצבה. אבי מייסדי המושב. קיבלתי את מכתבך בעקיפין. שהרי הוא נפוץ לכל עבר בעדתנו החקלאים.

אני מודה לך על התמיכה ולא יכול לדמיין שממשלת ישראל תנקוט ולו צעד וחצי צעד מהמלצותיך. אבל אולי הציבור כך לאט לאט. יחזור להצריך את החקלאות והחקלאים כמו שהצריכו אותם אז כשהייתי ילד ובגאווה סיפרתי שאבי חקלאי בערבה.

תודה על תמיכתך

בברכה. אורי

* * *

א"נ.

אנו משפחה ממטולה. דור חמישי ושישי צובדי אדמה. חקלאים מגדלי כל פירות הנשירים בארצנו. המטעים שלנו מתחילים בצד מזרח ליד קיבוץ משגב עם ונמשכים לאורך גבול הלכנון עד סמוך לקיבוץ מעין ברוך ממערב (או הגשר הרומי על גבול לכנון).

שמחנו לקרוא את התמיכה שלך בחקלאי ישראל. ממש מחמם את הלב.

ישר כוח.

בכבוד רב.

מטולה

* * *

אנחנו חקלאים גאים המתגוררים בכמהין. לפני כארבע וחצי שנים עברנו ממרכז הארץ לכמהין כדי להיות חקלאים. מכרנו את ביתנו והשקענו הכול בחולות. אנחנו וחמשת ילדינו. המעבר היה קשה ועוד יותר המאבק היומיומי לשרוד את כל הבירוקרטיה המתישה שסובבת את ענף החקלאות. אנחנו כאן וכאן נישאר. למרות שאף אחד חוץ מאיתנו לא נלחם כדי להשאיר אותנו כאן.

התרגשתי עד דמעות ממכתבך המדהים. כי פעם ראשונה הרגשתי שייכת. ולא כמו שהממשלה מתנהגת אלינו כאל טפילים ופושעים שגוזלים אדמות. מים ומנצלים כוח אדם. מזמינה אני את כל קברניטי המדינה שיגיעו לחלקת אלוהים קטנה זאת ליד גבול מצרים בפיתחת ניצנה ויחזו במו עיניהם את קסם האדם בהפרחת השממה. אנו לא מבקשים דבר רק שיניחו לנו לנפשנו להתפרנס בכבוד ולגדל את ילדינו.

תודה על דבריך

בברכה

מושב כמהין

* * *

תבורך. ארנון סופר. על מכתבך הכן והאמיתי.

מרגע שנכנסתי לעולם החקלאים קרו לי שני דברים מדהימים: אחד. התביישתי בעצמי על הדימוי שהיה לי לקבוצה זו: שניים. פיתחתי אליהם הערצה ללא גבולות.

כיום. אחרי חמש שנים בחקלאות אורגנית והסתופפות בקרב חקלאים רבים. אני יכולה לומר בפה מלא: חקלאים הם מצמד-על זון נכחד של נפילים. החקלאים שאני מכירה. שפעם חשבת שהם בורים. גסים ושמרנים. הם האנשים הפתוחים. הזורמים והעדינים ביותר שפגשתי! תן להם חידוש

שעשוי לעזור להם והם יבדקו אותו לעומק. תן להם צצה ממדריך. מארגון. מקולגה. מעיתון. וגם אותה הם יבדקו ויישמו. אם בחלקים קטנים ואם במלואם.

החקלאים מגלים גמישות אינסופית בבחירת גידולים ודרכי גידול הם לומדים כל הזמן. הם יצירתיים באופן מדהים. הם מתמודדים עם אתגרים ללא הפסקה. הם חיים בחוסר ודאות מוחלט. וכל הגעה למטע או לשדה טומנת בחובה אפשרות ל"שואה" כזאת או אחרת שאתה יתמודדו מן הסתם ביצילות: חיות. מזיקים. עוברי אורח. פיצוץ של צינור. מתקפת פרפר כזה או אחר. גשם שלא בעתו. אין גשם. חמסין. שרב. קרה. ברד. מחירי מים משתנים. מחירי שוק משתנים. אגרות. היטלים. נהלים חדשים. חומרי הדברה שייצאו מן התקן. חומרים שנכנסו אל התקן. אינסוף אתגרים בסביבה משתנה חדשות לבקרים. הם חרוצים ונחושים. קמים לצמל יומם כשכולם עוד ישנים. ובעונות הבוערות עובדים ללא לאות. עבודתם קשה מאוד על פי כל קנה מידה. ותמיד תמיד כשהם קוטפים יכולים. יחלקו לאנשי המושב האחרים בנדיבות.

החקלאים הם מעמד-על. הם עוסקים באמת. במוחשי. בחיים עצמם. במהות. הם מייצרים מזון יש מאין. נוכל לחיות ללא פרסום. עיתונות. עריכת דין. הייטק או ראיית חשבון; לא נוכל לחיות ללא מזון.

אני מעריצה אותם וחושבת. כמוך. שהמדינה צריכה להעלות אותם על נס. ובוודאי לתמוך בהם לכל אורך הדרך. אני מעריצה חקלאים. והמצחיק ביותר הוא שהם לא מבינים בכלל למה. הם צנועים ומעריכים את כולם חוץ מאשר את עצמם. ומקווים בלבם שבניהם לא יצטרכו להיות חקלאים.

חקלאי ישראל – יהי חלקי עצמם
בברכה

* * *

לארנון שלום.

שכנת! פעילת "עמותת אדמתי". זיכתה אותי ב"חקלאי ישראל. אני מצדיע לכם". קראתי. שנית ושלישית. ונשפיתי. חשתי שכאילו מישהו סיכם שיחה בינינו. מצוקותי תומצתו ל"קול קורא". יישר כוח. תודה מקרב לב ולחייצת יד חמה.

אכן. בעבורי חקלאות היא אורח חיים. מורשת. תרבות. המושג הכי מתחבר למולדת – מוחשית. נוגעת. שייכת לנופים. לעונות השנה. לגבולות הארץ. מקור זיכרונתי המצביע. נלווים לתחנות חיי.

והממלכה חסרת הלב והמצופן משלחת גזרות ורפורמות. דינים ותקדימים. ואנחנו כל כך זקוקים ל"קול קורא" כשלך.

בתודה. מושב ירקונה

* * *

שכך. – שותפות כללית חקלאית

כרם-שלום. ניר יצחק

שמי איציק. בעת הזו אני מנהל שותפות לגידולי שדה של הקיבוצים כרם-שלום וניר-יצחק. קראתי בעיון ובקורת רוח מרובה את הגיגך בזכות חקלאי ישראל.

מקומנו הוא באזור חבל הבשור. חבל שהוא: אסם ירקות. שכפ"צ ביטחוני. מגן קרקעות בפני השתלטות צוינת (ולא רק) ואפילו חבל ירוק שמונע מדבור מהשטח שממוקם צפון מזרחית לנו (זה אפשר רק עם מים) ויותר מזה. משתמש רק במי שפד"ן (קצת אקולוגיה).

אנחנו החקלאים. ברוב המקרים. נתפשים כבעיה של המדינה הזו. אנחנו מבזבזים את מימיה מזהמים את מקורות המים (ולאחרונה במסרים סמויים מרעילים את מזונה. עיין ערך: "יותר בקרה פחות הדברה" של חברת שופרסל). אנחנו נלחמים בתקנות ובפקידים על מנת לחיות בכבוד.

בפעם הראשונה זה זמן רב אני מוצא את עצמי גאה במעשי ומוערך על ידי אחרים. ומחמם את הלב שזה בא מאנשי מקצוע כמוך.

בדרך כלל אני לא מגיב למאמרים כאלה ואחרים. אך משהו שונה קרה לי הפעם. ועל זה נתונה לך ברכתי. מי ייתן ותצליח להאיר לסומים שבינינו מה זו חקלאות באמת ולמה זו משימה לאומית שצריך לפחות לא להפריע לה. וכפי שציינת "חקלאות כאן – מולדת כאן".

* * *

מוצעת הצמחים

המוצעה לייצור צמחים ולשיווקם

לארנון היקר! דברך על החקלאות וחקלאי ישראל מרטיטים לבבות רבים!

קטונתי לדבר בשם הסקטור החקלאי. אבל ראוי שתדע שחשיבות אמיריחית הקצרות והנחרצות הן בראש וראשונה בזקיפת קומתם של החקלאים עצמם ובתחושת הגאווה העצמית שנטעת בהם. כבר-סמכא וכמדען שמכיר היטב את הזירה.

לו היית רואה את כמות התקשורת הפנימית בין החקלאים וכיצד דברך מועברים מאיש לרעהו. תוך ביטוי לקורת רוחם – היית נוכח עד כמה יש שבר לפועלך. ולו רק לעניין חשוב זה. ברור אפוא שעלינו להציג את דברך בפני רבים וטובים בחברה הישראלית. חקלאי ישראל הם מהטובים בעולם!

אין מדינה בעולם שבה עקרת הבית שבה מהשוק רוב ימות השנה עם שני סלים מלאים מגון פרי וירק תמורת 20-30 דולר בלבד! רובם של החקלאים מתפקדים. מבחינה חקלאית. באזורי גידול קשים ומוגבלים. וזאת נוסף על המשימות הלאומיות. שהן כדברך ייחודיות למצב הגאופוליטי של ישראל.

אנו חווים ליקוי מאורות בציבוריות הישראלית בשנים האחרונות בכל הקשור ליחס לחקלאות. ועל רקע מצטיב זה דברייך הם קרן אור ותקווה גדולה לימים שישאל תראה בחקלאות את הצד היפה והחשוב לחברה ולכלכלה ולא את הצללים המצטים שיש בה. כמו בכל תמונה.

אני שב ומביע בפניך את הצרכתנו ליוזמתך ולתמיכתך.

בברכה.

צבי

מנכ"ל מועצת הצמחים

חבר מושב כפר ביל"ו

* * *

שלום רב.

קראתי בהתרגשות ובהזדהות כל מילה שכתבת במכתב הפתוח שהגיע אלי. אני מנהל מו"פ דרום. שעוסק במחקרים חקלאיים יישומיים באזור אשכול. בנגב הצפוני. אני גם חקלאי במושב שדה ניצן שבחבל אשכול.

תפקידי כמנהל המו"פ הוא לספק לחקלאי אזור הנגב הצפוני מידע וידע שיאפשרו להם להתפרנס מצט בכבוד ולשבת על אדמתם בביטחון כלכלי ומקצועי מרבי. מתפקידם של מועצות אזוריות וגופים אחרים לתת איכות חיים ושירותים הולמים כדי לקיים רמת חיים חברתית שלא נופלת מזו שבאזורי הארץ האחרים. אינני יכול להוסיף מילה על הדברים שכתבת. אנו החקלאים סופגים יחס משפיל מחלקים מהציבור ומכלכלנים שמודדים כל דבר על פי ערך כלכלי. מדוע. הם שואלים. יש לתמוך בחקלאים. יותר זול לייבא עגבניות מאשר לייצרן.

אנשים קצרי ראייה טוב יעשו. אם יקראו את דברייך.

תודה רבה על מכתבך ועל דברייך.

בכבוד רב.

מירון. מנהל מו"פ דרום

וחקלאי גאה

* * *

שלום ארנון.

כאחד מעמודי התווך של מגדלי הפרחים בארץ. לשעבר. קיבלתי את מאמריך על החקלאות בישראל מרבים מחברי. ברשותך כמה מילים:

הצינונות והחקלאות נולדו יחדיו. התפתחו יחדיו והקימו את ישראל יחדיו. כמו תאומים סיאמיים. הנבואה השחורה שלי היא, שכאשר יסיימו להרוג את החקלאות. ימותו אתה הצינונות ואחר כך המדינה. המצב עדיין הפיך.

בני הצעיר. מגיבורי ישראל של השנים האחרונות. שהוא וחבריו מנצו בגופם פיגועים. מתעתד ללמוד חקלאות. לא אמנע זאת ממנו. אך גם לא אצודד אותו לפתוח את משקנו שוב לייצור.

מקווה שמאמריך לא יהיה קול קורא במדבר.

בברכה מקרב לב

כפר-הס

נ"ב. חגי ישראל הם גם הסיבה לשנים המעוברות (אחרת היינו – כמבקשי נפשנו – מסתובבים עם שנת הירח).

* * *

שלום.

ביום שישי האחרון בשעה 04:45. רגע לפני שהוספנו למשק הזיתים במושבה מגדל עוד כמה עשרות שתילים (בנוסף ל-2500 שכבר נטועים 40 שנה). הקראתי לאבא בן ה-81 חקלאי מהמושבה מגדל את הדברים שכתבת בחוברת העוסקת בחשיבותה של החקלאות לביטחונה של ישראל.

לא זוכר את היום שבו ראיתי דמעות בעיניו ולדעתי לא היה יום כזה. באותו בוקר. רגע לפני נטיעת הזיתים אני חושב שזה הגיע.

בשמו ובשם חקלאים רבים אני מודה לך. מצריך את היושר והכנות וחש סוג של צדק שנעשה גם במרחב משמעותי זה.

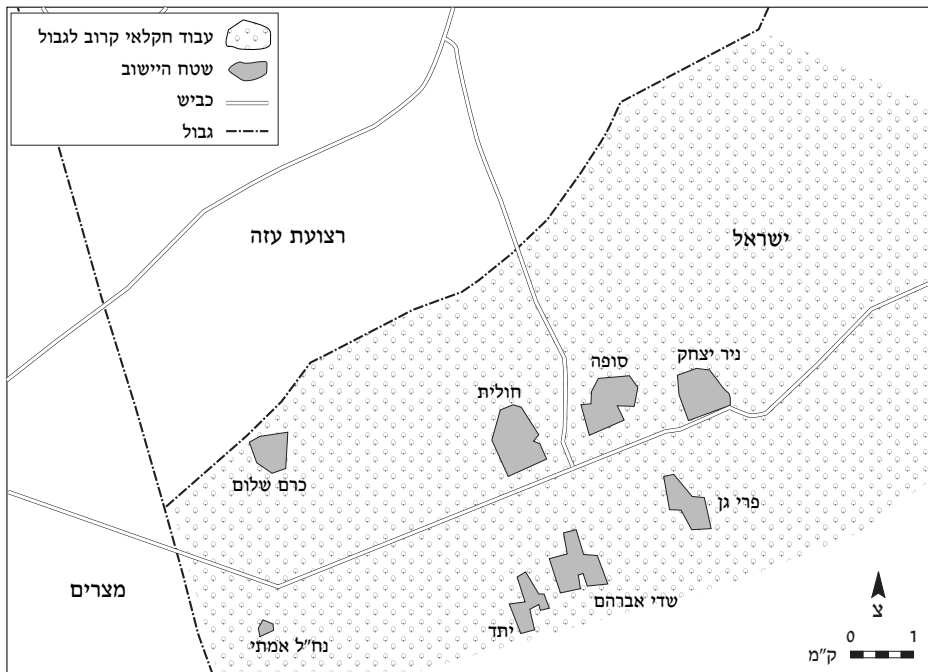
על החתום (איש צבא בכיר) 27.7.10

פרק ב: מפות מספרות את מעשה החקלאות

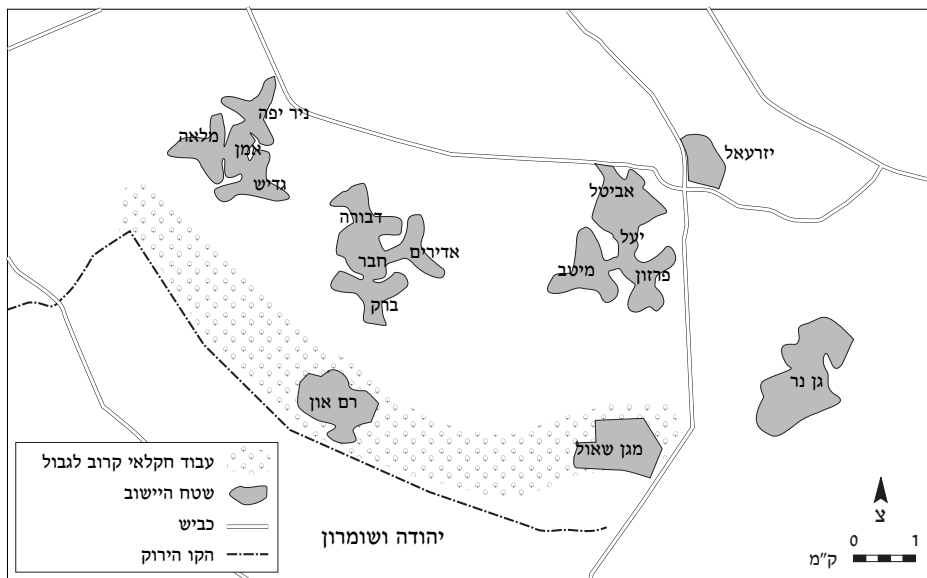
להלן ימצא הקורא צרור מפות המספרות ללא מילים את הקשר החד-משמעי בין מיקום היישובים החקלאיים והחקלאות לגבולות ישראל. כל מילה נוספת מיותרת.

למתקשים בקריאת מפות אומר רק שמראש הנקרה בצפון-מערב גבולנו עם לבנון דרך גבולות לבנון, סוריה, ירדן, הגדה המערבית (יהודה ושומרון, יו"ש), לאורך הערבה ומניצנה לכרם שלום ומשם סביב כל עוטף רצועת עזה נמצא רק יישובים חקלאיים ושדותיהם (להוציא את העיר אילת). ללא מליצה, חקלאים יהודים מחזיקים, שומרים וקובעים יום יום את כל גבולות ישראל.

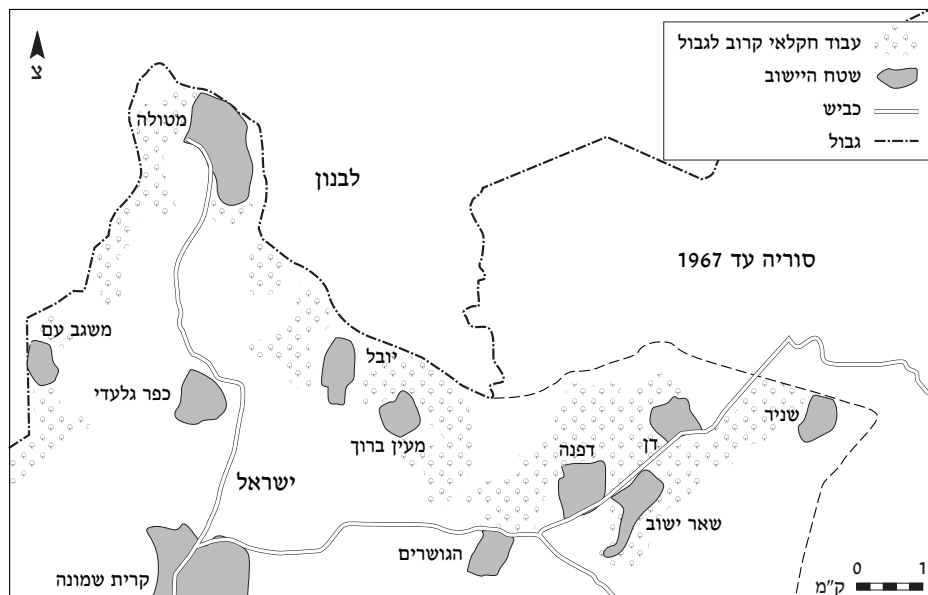
שום צבא גדול ויעיל ככל שיהיה לא יכול לעשות את מה שעושים כמה אלפי חקלאים בעבודתם היומיומית על גדרות המדינה! מפות 4-12.

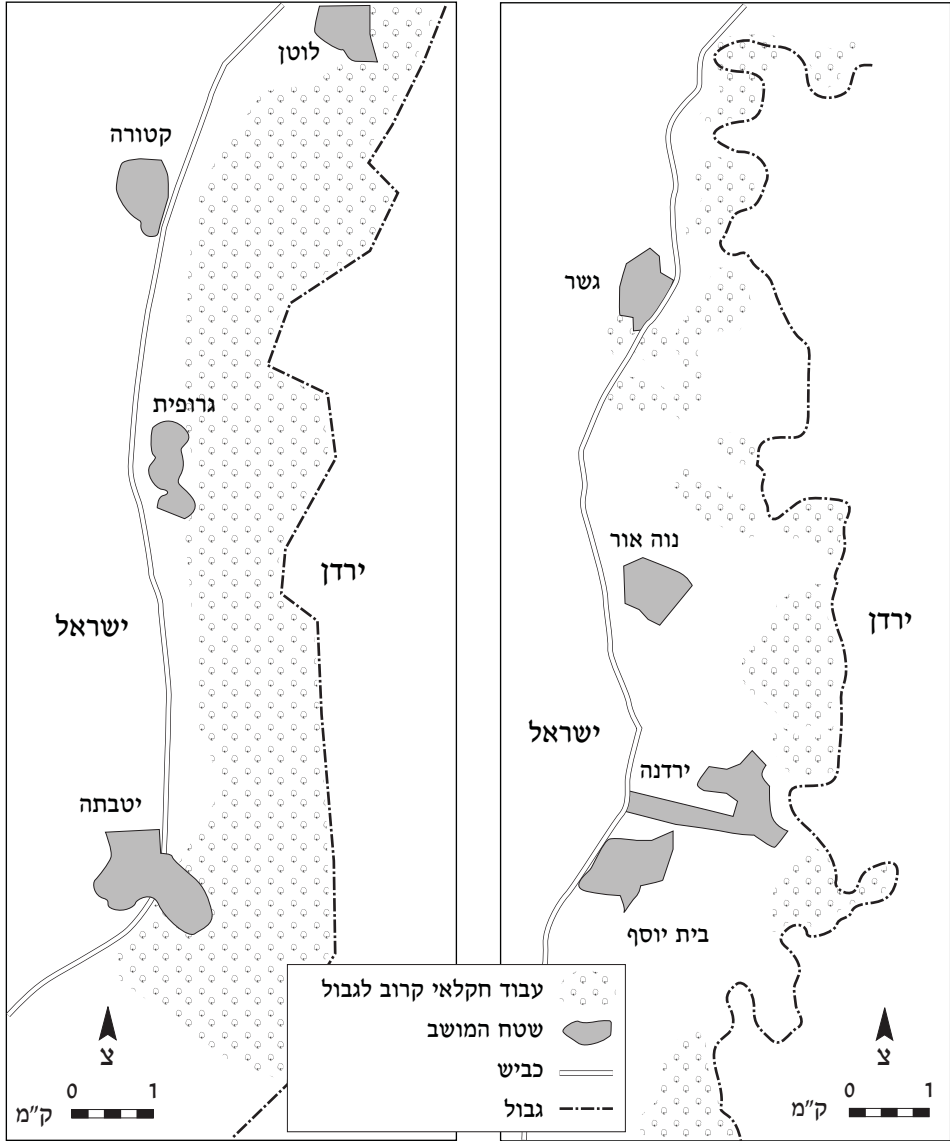
מפה 4: חקלאות יהודית צמודה לרצועת עזה

מפה 5: חקלאות יהודית צמודה לקו הירוק בחבל תענך

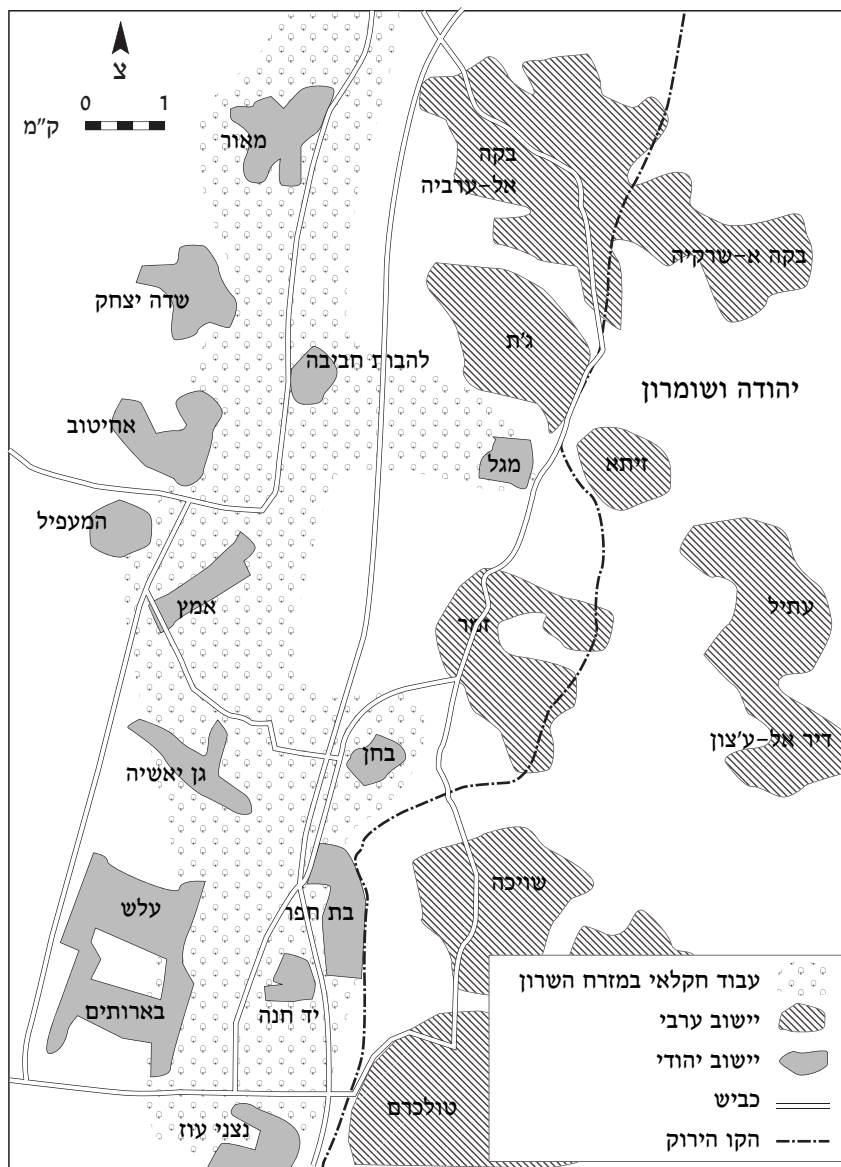

מפה 6: חקלאות יהודית צמודה לגבול לבנון (ועד 1967 צמודה לגבול סוריה)

מפה 8: חקלאות יהודית לאורך כביש הערבה והגבול עם ירדן

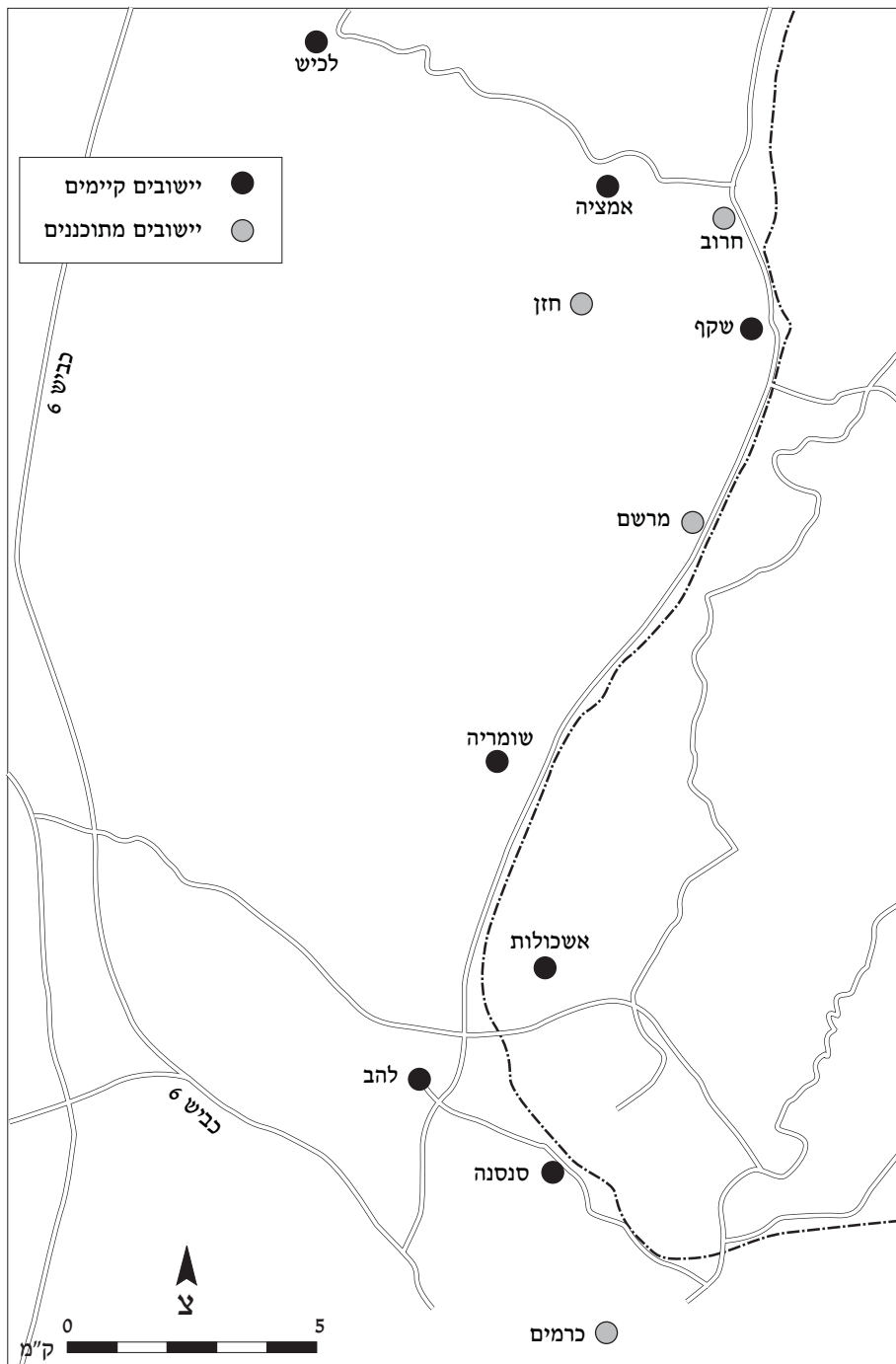
מפה 7: חקלאות יהודית צמודה לגבול ירדן בבקעת הירדן

מפה 9: התיישבות יהודית מול התיישבות ערבית (משני צידי הקו הירוק) אזור טול כרם - שרון מזרחי

מפה 10: כשאין רצף של התיישבות כפרית! מקרה נבטים

מפה 11: התיישבות כפרית יהודית צמודה לקו הירוק מול חברון ובנותיה

מפה 12: התיישבות כפרית מתוכננת בספר המרחב הציוני

פרק ג: שיחה ביני למר נחמיה כהנוב

מיהו נחמיה כהנוב? – (דמות וירטואלית, שאין כזו במציאות אבל הוא מייצג נאמנה את הטיפוס התל-אביבי בו אני נפגש מדי יום) יהודי יקר, ציוני, תושב תל אביב מלידה, אורח חייו סובב במרחב שבין רחוב זמנהוף לכיכר רבין בערך. יש לו שם הכול: בתי קפה, מסעדות, חנויות מכל טוב, מרפאה, בתי מרקחת, תרבות, עיתונות מקומית מרחיבת אופקים (הוא מרבה לקרוא על הנעשה בגלריות המקומיות, בפרזי ובניו יורק. הוא מתעניין בארכיטקטורה החדשה בברלין ולונדון, הוא מאוד "ירוק" וכואב לו לקרוא על השמדת יערות העד באמזונס. אגב, הוא מעולם לא קישר בין השמדה זו לכמויות הנייר היומיות שהוא מעלעל בהן בקוראו את העיתון "ההוא" ונספחיו התרבותיים.

יהודי יקר זה ביקר בפעם האחרונה בנגב כאיש מילואים. זה היה לפני 32 שנים, אבל על פי הנכתב בעיתון "ההוא" יש לו דעה נחרצת מה קורה שם ומה צריך לעשות. לירושלים אין הוא עולה, כי זאת עיר מעצבנת, יש בה יותר מדי חרדים וערבים, ובכלל, רגלו לא תדרוך בשטחים כבושים (יפו ושיח מוניס זה מקרה אחר...).

כהנוב מודה שאת הגליל הוא מכיר בעיקר דרך ציר המסעדות סמוך לצומת גולני (טבריה-ראש פינה). הוא מודה שמעולם לא ביקר בסכנין, באום אל-פחם ובפסוטה; הוא מספר לי שאין לו עניין לראותן ולהתרגז ולגלות כי ביוב עדיין זורם ברחובותיהם ולראות בתים עלובים של אנשים עניים כפי שהעיתון "ההוא" מדווח לו שוב ושוב.

לשאלתי אם הוא יודע מה המרחק מביתו עד לעיירה הפלסטינית הכי קרובה הוא לא ידע להשיב וגם לא לנקוב את שמה. ביקשתיו לצייר לי על נייר חלק מפה ובה שלושה אלמנטים – את ביתו, קלקיליה והקו הירוק – הוא לא היה מסוגל לעשות זאת (כמו 99% מתושביה היהודיים של ישראל בשנת 2013).

מה אני חושב עליו? אין לי ספק שנחמיה כהנוב מייצג את הרוב הדומם של תושבי ישראל, המכתיבים את סדר היום הלאומי. הוא, חבריו וילדיהם הם נערי האוצר, מנהלי החברות הכלכליות הגדולות במשק ויועציהן, הם הפרקליטים, עורכי הדין, פקידי אגף התכנון במשרד הפנים, הם מרבית העיתונאים, ובקיצור – הם האליטה המנהלת בשעות אלו את ישראל, ובעבורם בעצם נכתבה חוברת זו.

אליטה זו אינה יודעת למשל שישראל נמצאת בסכסוך בלתי מתפשר עם העולם הערבי שמסרב להכיר בה, ועל כן אין הם מבינים מה מטריד אותי בגליל. אין הם יודעים כי במרכז הגליל נותרו רק 22% יהודים וכי האחרונים מהם בדרך למישור החוף. אין הם יודעים כי נצרת עילית בדרך להיות עיר ערבית. בעצם אין הם מבינים מדוע בכלל חשוב שיהודים יתגוררו שם.

אין הם יודעים כי הבדווים בנגב הצפוני הקימו "מדינה בדווית" וכי בעוד הם מהווים רק 2.5% מתושבי ישראל, הם שולטים על כ-10% משטחה! אין הם יודעים כי שיעור היהודים בירושלים ב-2013 רק 61% מכלל האוכלוסייה (ב-1967 שיעורם היה 174%).

שתי מילים שלי מקוממים אותם בהרצאותיי – טענתי כי "אין משילות" בישראל. זה מכעיס אותם כי הם דווקא מכירים משילות בתל אביב. הם צודקים, כי חסר להם אם יאחרו ב-5 דקות לרכבם וימצאו על החלון טופס קנס על אי-תשלום חניה. אוי למי שיבנה בתל אביב מרפסת בלי אישור העירייה. קשה להם להבין שהם המקרה החריג בישראל!

2013!

עם נחמיה כהנוב אני מנהל את השיחה הבאה:

שאלה: מקשה עלי נחמיה וטוען כי מאז הקמת ישראל יש לנו צבא חזק והוא זה שאמור להגן על כל גבולות ישראל. אם ישנן הפרות חוק בתוככי ישראל זו בעיה משטרתית ואל לו לחקלאי יהודי לעסוק בעניינים שלא לו. לכן טענתי על קשר, כביכול, בין חקלאות לביטחון היא בגדר אנכרוניזם.

תשובתי: אילו שיחתנו התנהלה על הנעשה בהולנד, שווייץ או גרמניה, הרי צודק נחמיה – חקלאי עסוק בחקלאות והשוטר בביטחון הפנים, מה גם שהמדינות הנזכרות אינן מאוימות ואין מישהו שרוצה להזיז את גבולותיהן או לכובשן או שמאיים בהשמדתן ב-2013.

אבל אנחנו בישראל. שתי מדינות כרתו עמנו שלום צונן, קר, והגבולות הרשמים בינינו אמנם מקובלים ומכובדים על ידי שלטונות מצרים וירדן, אך לא על ידי אזרחי המרחב המזרח תיכוני! בגבולות עם סוריה, עם לבנון ועם הפלסטינים אין גבולות מוכרים, ומה שמוכר בעצם אינו מוכר לא על ידי השלטון הרשמי ולא על ידי המוני ערב. לא כי הם נגד ישראל, אלא כי ככה זה במזרח התיכון בכל הנוגע לגבולות והסדרים מערביים, הסדרים שהם זרים בשכונה הזאת. כל שטח שאינו מוגן, מעובד או נשמר, נחטף ועובר בעלות בפועל!

אין זה משנה אם מדובר באיומים מבחוץ או בעשייה מבפנים – אין ואקום, הכול נחטף! זה נכון בנוגע לגבול המצרי, הירדני, וגם בין חבלה ומתן, ענין ואום-אל-פחם, וכך גם באזור נבטים, ירוחם, דימונה, ראשון לציון וערוער...

צה"ל עסוק בהכנה למלחמה הבאה ובביטחון שוטף; אין ביכולתו לבדוק את הנעשה בכל חלקה, פרדס ומטע. חייל אורח-לרגע אינו יודע, וגם לא מחובתו לדעת, אם בית כלשהו נבנה באופן חוקי או לא על אדמתו. רק חקלאים עושים זאת ויודעים זאת לכל אורך גבולות ישראל. **אבקש במלוא הרצינות, נחמיה היקר, אל תזכיר לי כי יש במדינת ישראל – לא בתל אביב – פקחים וחוק ושוטרים ושופטים ועוד סיפורים שאינם מן העולם הזה.**

ועוד מציאות שכדאי להכיר – באזורים שוממים סמוך לגבולות מוציא צה"ל פטרולים להבטחה ולשמירת ריבונות x פעמיים מדי יום... במקומות בהם נמצאת התיישבות יהודית סמוך לגבול, באופן טבעי צה"ל שולח פטרולים בדחפיות גבוהה יותר! מה מבין מכך היושב מצדו השני של הגבול? קל לו להסתנן במקום שאין בו התיישבות, למה לו להסתכן? זה נכון בכל הנוגע להברחות סמים, נשים, מסתננים, אמל"ח וזה נכון גם כשמדובר בהסתננות לשם התנחלות קבע (בעיקר באזורי המגע המיושבים של יהודה שומרון וישראל).

לכן, כל השוואה בין הולנד לנעשה בוילה הישראלית שבג'ונגל המזרח תיכוני אינה רלוונטית. ברחוב זמנהוף בתל אביב קשה לקלוט על מה אני מדבר.

שאלה: שואל נחמיה כהנוב, שאמנם שכנעתי אותו בעניין גבולות ישראל והחקלאות, מדוע אני מחבר את העניין הביטחוני לתוככי ישראל ובעיקר לאזורי הליבה הישראליים. למשל, מה לחקלאות ולמצפים במרכז הגליל? מה לחקלאות ביטחונית באזורי הליבה של השרון?

תשובתי: לדאבוני הרב, לישראל אין אזורי ליבה כלל וכלל! כל נקודה במישור החוף רחוקה מהקו הירוק לכל היותר 15-20 ק"מ, אך ברוב המקרים היישובים סמוכים לגבול כדי מטרים ספורים ואולי עד 5 ק"מ.

בגליל, יש שתי קבוצות של מתיישבים יהודים. אלה שצמודים לגבולות לבנון-סוריה ממוקמים כולם בין 10 מ' מן הגדר ועד ל-5 ק"מ לערך. לקבוצה זו התייחסתי בתשובתי הראשונה. הקבוצה השנייה הם יישובי המצפים במרכז הגליל וכן ציפורי, לביא, יחיעם, כפר החורש ואחרים. אלה ממוקמים במרחב שעל פי החלטת האו"ם (1947) נועד להיות חלק מהמדינה הפלסטינית. שם מתגוררת אוכלוסייה ערבית-מוסלמית בעיקר, והם מהווים כדי 78% מכלל האוכלוסייה. קיים הבדל תהומי בין החברה היהודית לחברה הערבית-

פלסטינית בישראל באשר ללגיטימיות של השליטה הישראלית על שטחים שנכבשו במלחמת העצמאות, כמו הגליל המרכזי שבו אנו דנים. הבדלי גישה דרמטיים אלה הם נתון בעל חשיבות מכרעת בכל דיון אסטרטגי שיש לו השלכות על גורלו של הגליל המרכזי.

מי שאינו מבין עניין מרכזי זה אינו מבין את מהות הסכסוך בא"י. אין זה חשוב אם ערביי הצפון אזרחים ישראלים לכל דבר ועניין, מכיוון שאין הם רואים עין בעין את הריבונות הישראלית כמו שיהודי ישראל רואים. מיותר למנות את מספר התקריות, מהן שותתות דם, בין שתי הקבוצות רק בגליל בתקופה שבין 1948 ל-2013. משום כך רוב יהודי בארץ כולה הוא עניין קריטי. משום כך רוב יהודי באזורים גאוגרפיים קריטיים כמו הגליל, הנגב הצפוני, המשולש וירושלים הם חיוניים להבטחת הריבונות שם. מי שיש לו הכלים לממש ריבונות בפועל ולא במילים הם החקלאים ולידם מתיישבים אחרים הנותנים להם תמיכה לוגיסטית, כלכלית וחברתית. לא צה"ל, לא המשטרה ואף לא יושבי הערים הסמוכות יכולים לעשות זאת. לסיכום עניין זה, גם במרכז הגליל יש מאבק סמלי וגלוי על עיצוב הריבונות והמרחב. לכן הגליל במונח זה הוא כמו כל גבול חיצוני והוא מרחב שבו מנסים (בעיקר חקלאים ועוזריהם) לעצב ריבונות יהודית.

שונה המצב בנגב הצפוני, אזור שלכאורה הוא הרחוק ביותר מגבולות חיצוניים כלשהם (כ-50 ק"מ בין ירוחם לגבול המצרי והירדני). אבל שם מתפתחת מציאות חדשה. האוכלוסייה הבדווית בדרום אינה מונה יותר מ-2%-3% מכלל תושבי ישראל, אך הם שולטים לחלוטין על מרחב התופס כ-10% של ישראל מצפון לבאר שבע (מן האזור שאינו מדברי). יתר על כן, ריבויים הטבעי הוא כה גבוה, עד שאוכלוסייתם מוכפלת כל 12-15 שנים, והם מתפשטים לכל ארבע הרוחות ובעיקר צפונה לעבר תל אביב. מסיבות רבות, ובגלל אשמים רבים בממסד הפוליטי, מתפתחת שם חברה נוודית או חצי נוודית, עם קודים מדבריים ולא מערביים, והיא מרירה וכעושה, וגם איננה מכירה בשלטון החוק הישראלי המתאים אולי ליושבי קבע. משום כך אזור ירוחם כבר אינו ליבה, אלא אזור שגם בו החקלאות הופכת למכשיר לאומי, במקום המשטרה והצבא שאינם יכולים לסייע. בהולנד אין דברים כאלה! בהולנד אין נוודים, אין גאולת דם, אין ריבוי נשים אין 100, 50, 20, 10 ילדים לאב, מעמד האישה שונה.

שאלה: טוען נחמיה כהנוב כי למעשה עובדים רק כמה עשרות אלפי חקלאים, שהם 2% מכלל כוח האדם העובד בישראל. לאלו יש להוסיף כ-50,000 עובדים זרים, רובם בערבה, או עובדים זולים פלסטינים, כי יהודים אינם ששים לעבוד בענף. לשם מה כל המהומה על 2% בלבד מכלל המועסקים! נוותר על הענף, על הצרות עם העובדים הזרים, עם "בזבוזי

המים", עם זיהום הקרקע ומי התהום ונביא מזור למחסור בקרקעות לבנייה במדינת תל אביב – הנה הפתרון! ירקות לסלט, חלב ופירות טריים נייבא מחו"ל ובזול.

תשובתי: אין זה חשוב כלל אם מדובר ביישובים קהילתיים, בקיבוצים או במושבים שרק עשר או עשרים משפחות הן חקלאיות בהם, וכל היתר עובדי ענפים אחרים – תיירות, שירותים ציבוריים תעשייה זו או אחרת. 90% של "האחרים" הם שמאפשרים ל-10% החקלאים להתקיים בפריפריה. אי אפשר להקים גני ילדים, בתי ספר, מזכירות, משקים, מרכזי תרבות, צרכניה, לנהל ביטחון שוטף, גזברות, כבישים, תשתיות אחרות כמו עזרה ראשונה ושירותי בריאות אחרים לעשר משפחות בלבד! האחרים הם שיוצרים קהילה שוקקת חיים ועמה נמנים גם החקלאים. יהיה מספרם אשר יהיה, הם אלו שיצאו לעבד שדות, שיבטיחו את המרחב סביב היישוב – זה כל כך פשוט ועל כן כל כך לא מובן לתושבי זמנהוף בתל אביב. לכן הטענה הנשמעת שוב ושוב על כי מדובר במספר קטן של משפחות מעיד על אי-הבנה של אורח החיים בפריפריה.

עשירייה של חקלאים בכמהין, חמישים בניצנה, מאה במטולה, חמישים ביטבתה – הם הקובעים הלכה למעשה את גבולות ישראל, והם אלה שעדיין תוקעים יתד בקרקעות הפריפריה. צר לי לקבוע, כי כמו בימי דגניה ובימי חומה ומגדל, **במזרח התיכון מה שהיה הוא שיהיה ולפורמליזם אין שום ערך מעשי** (אין זה משנה אם יש מדינה, עוד לא הייתה מדינה, יש הסכם שלום, אין הסכם...). לנחמיה כהנוב מתל אביב קשה להבין זאת.

אבל יש לי שאלה אליו בטרם הוא מחסל סופית את החקלאות – כמה הוא וחבריו מוכנים לשלם כדי שעל כל 10-20 ק"מ בכביש הערבה יחכו לו תחנת דלק, קיוסק, מרפאה, אמבולנס לשעת חירום וגם צימר? אם הוא מוכן לוותר על אילת ולכן גם על עשרות היישובים בדרך לשם, כי אז אין לי עוד על מה לשוחח אתו – עצתי לו במקרה כזה לנסוע להתגורר בפריז, שם היין נפלא ויש גלריות נהדרות (נכון, כמה מוסלמים ימררו את חייו בדרך אליהן, אבל גלריות הן גלריות).

שאלה: אולי אחרי הכול אתה, ארנון סופר, פרנואיד, גזען, חי עם תסביך שואה למרות שאתה צבה, בן להורים שלא חוו את השואה, והמציאות היא לא באמת כצעקתה!?

תשובתי: נניח שאני כזה, ובמציאות המדומיינת שלך נחמיה, צה"ל סיים לגדר את כל גבולות ישראל ובהדרגה סוגר גם את מה שעדיין פרוץ. גם נניח שיש משילות, ומשטרה ופרקליטות ובתי משפט מתפקדים למופת (כמובן בעזרת בג"ץ ו-60,000 עורכי דין שאינם

מפריעים, אלא רק מסייעים לקדם את ישראל אל המקום שהיא ראויה... נניח... אז איך זה שבכל זאת בנגב אני מוצא כ-60,000 חושות, בניינים לא חוקיים וכ-2,000 כאלה נוספים מדי שנה!

מדוע הוקמו כעשר ועדות כדי להסדיר את ענייני הבדווים בדרום ועדיין דבר לא אז ולא יוזז (נזכיר רק את ועדת גולדברג ב-2008; את ועדת פראוור 2009 ועכשיו אברוצקי/אלמוג 2013 להסדרת נושא הבדווים בדרום...)

נזכיר את הרקע להקמת תנועת "השומר החדש" בגליל, ששלח זרועות לנגב והביא גם להקמת "שומר חדש" ליו"ש. אם המצב כל כך טוב, מדוע יהודים מתנדבים (גילאי 17-70) צריכים לבלות לילות כימים בשמירה על עדרי צאן ובקר בגליל, בנגב וביו"ש? אולי בכל זאת אין בישראל משילות אלא חלקית, כלומר רק בתל אביב?

אבל אם עדיין יש למישהו ספק בצדקת מסקנותי, אספר בפומבי לראשונה את הסיפור הבא: **נמצא בידי אטלס (כן, אטלס) ההתנחלויות הבלתי חוקיות** באזורים החקלאיים שבין רחובות-ראשון לציון, רמלה-נען-בית חנן, ובו נכון ל-2013 כ-60 התנחלויות בדוויות חדשות-ישנות. שיאו של הסיפור יעסוק במרחב בדווי לא חוקי בצמוד לבסיס צה"לי **ובתוכו!**

מה לסיפור זה ולחקלאות בישראל? הנה: לפני יותר מעשור נכנסה משפחת אבו-ליבדה שלא כחוק לפרדס חצי-נטוש (הרי לא כדאי להיות חקלאי באזורים סמוכים לתל אביב, ולכן הוא ננטש). המשפחה התחילה לבנות מבנים לא חוקיים בשטח חקלאי, וחדרה גם לתוך בסיס של צה"ל, בידיעה ברורה כי לא יאוונה להם כל רע, כי הם יודעים כי לית דין ולית דיין, למרות העובדה ש-60,000 עורכי דין פועלים 15 ק"מ צפונה משם. היום, שנת 2013, כבר נבנו במתחם 22 מבנים לתפארת ורשויות החוק עדיין מברברות ברבורי אין קץ בדרך לטיפול בבעיה... (כל התיעוד והצילומים בידי!) פניותיי שלי (סתם אזרח), כדי להציג את העובדות שהבאתי כאן, לכנסת, לשר הממונה וליתר הרשויות גילו לי **חידלון מערכתית בתחום אכיפת החוק בישראל ובעיקר במרחבים החקלאיים והמופקרים**. האם מקרה דהמש שונה? לא! לידיעתך נחמיה, זאת עיר בדווית חדשה שצמחה לה בין רמלה לניר-צבי. **ללמדך, שטענתי כי אין ואקום במזרח התיכון היא נכונה!** וגם, שיש הבדל תהומי בין פרדסן המבקר מדי יום בחלקתו ומפגיין נוכחות, למי שנטש את חלקת אלוהים הקטנה שלו ומגיע אליה לעתים רחוקות.

כך בכל מקרה אובדת ריבונות, מחלקה לחלקה ולעוד חלקה, ממאהל לחושה, לבית, לעיבוד שדה... ובוקר אחד אין נגב צפוני ואין מרחב כזה או אחר ואין עדר שהיה אתמול בערב בדיר או ברפת או במתחם וכולי וכולי. שום מערך עירוני צפוף או דליל לא ייתן מענה למה שתיארתי כאן.

נחמיה כהנוב מתגורר 15 ק"מ בלבד ממקום ההתיישבות של משפחת אבו-ליבדה או העיר החדשה דהמש, ואינו יודע מאומה על סיפורי משום שהעיתון "ההוא", העיתון שהוא קורא בשקיקה, מספר לו סיפורים על גלריות בפרזי ועל ביוב הזורם ברחובות היישובים הערביים ועל העוול שאנו עושים לתושבי אבו-ליבדה, ש... אין הסעה לילדיהם לבית הספר.

שאלה: האם יש לבחון את החקלאות אך ורק במשקפיים של רווח והפסד כלכליים? נחמיה כהנוב חושב שכן. לדעתו, אין כלי אחר!

תשובתי: האם שאלת עצמך נחמיה כהנוב, תל אביבי יקר, מה תרומת החקלאות לקידום ולשיפור יחסי החוץ של ישראל? מה תרומת החקלאות לקידום המחקר האקדמי בישראל ולשיפור איכות החיים בישראל? אזכיר לך, כי ביטחון לאומי אינו נמדד רק במספר הטנקים והמטוסים אלא גם באיכות החיים במדינה. היא היא הקובעת ובונה את החוסן הלאומי. גם כאן תרומת החקלאות הישראלית מעוררת השתאות: ערך תפוקה חקלאית של 29 מיליארדי ש"ח, ניחא; ערך תשומה חקלאית של 19.3 מיליארדי ש"ח, ניחא; על תרומת החקלאות לסלט, לחלב ולגבינה כבר דנו למעלה, אבל מה היא עושה ליחסי החוץ?

ההבדל המכריע בין כל יצוא תעשייתי ותיירותי לחקלאי ובעיקר בתחום הייעוץ החקלאי הוא בלוח הזמנים. בתעשייה עושים עסקה וזו מסתיימת בדקות או בשעות, בלחיצת ידיים או בלעדיה. ייעוץ חקלאי נמשך לאורך זמן, והקשרים שנקשרים בענף זה הם מתנה למדינת ישראל, ולא מהיום.

מה תרומת החקלאות לקידום המחקר המדעי בישראל? זה לא נמדד רק במשקפי ה-2% עובדים בלבד בענף; זה נמדד בהיקף היצוא המתחדש כל הזמן, בתרומה העצמית לסלטים, לחלב טרי, למספוא. זה נמדד בטכנולוגיות שפיתחו חקלאים ישראלים במכון וולקני ובמרכזי מחקר ופיתוח (שמונה במספר ודווקא בפרופריה - בנגב, בערבה, בבקעת הירדן ובגליל).

ומה בנוגע לריאות הירוקות, לטבעות הירק החוצצות בין ערים לערים ובין ערים לכפרים? גם זה יוצר את החוסן הלאומי שבלעדיו אין ביטחון לאומי.

ולסיום נוסיף את שינויי האקלים הנופלים עלינו ומאיימים על כולנו, תושבי המזרח התיכון. ככל ששינויי האקלים מרבים להכות בעולם, כך גוברת חשיבותה של החקלאות. אצלנו זה אף ענף אסטרטגי שאמון על אספקת המזון הסדירה לאוכלוסייה בישראל. לכן חשוב לשמור על כל דונם אדמה חקלאית לימים קודרים (קשה להאמין שבאגף התכנון של משרד הפנים, או שאצל אמיר כהנובץ מכלל פיננסים, העלו רעיון "נואל" כמו הפסקת פיזור האוכלוסייה במדינה וריכוזה במרחב מדינת תל אביב על חשבון 18,000 דונמים חקלאיים.

אפילוג

חוברת זו היא מהדורה רביעית של המסמך "החקלאות אבן יסוד בביטחונה של ישראל". החוברת הגיעה לכל חבר כנסת, שה, מנכ"ל, נערי האוצר, אנשי מערכת הביטחון, מאות ואלפי חקלאים ואנשי אקדמיה. התוצאות לא איחרו לבוא.

ראשית – הגיעו מאות מכתבי תודה של חקלאים הטוענים שמסמך זה יישר את גבם! אם כך, כבר היה שווה.

שנית – בוועידת ישראל השלישית לחקלאות, ביוני 2013, הבינו מנהיגי החקלאים כי יש להם בעיית תדמית. לכן הוקדש מושב מיוחד לעניין תדמית החקלאים בישראל. בין היתר ניסו שם להשיב על השאלה, איך קרה שבד בד עם תדמיתה של החקלאות הישראלית כמחדשת, יעילה, פורצת דרך הפכו החקלאים בעיני רוב הציבור בארץ לשודדי קרקעות ומים ועושקי עבדים?

שלישית – החוברת גרמה לשינוי בגישתם של נערי האוצר לחיבור בין ביטחון לאומי וחקלאות, ומבלי לפרט יתר על המידה, אספר שבשלב זה מתבצע מחקר מקיף בנושא ובין היתר בניסיון לנסות ולפצות חקלאים על תרומתם לביטחון, עניין שלא הובא בחשבון עד כה. אחד הכלכלנים ישב עמי שעות רבות על העניין ונפקחו עיניו לגלות במפות, בצילומים ובחומר כתוב מה קורה במרחב הישראלי במקום שבו קיימת חקלאות עברית בפריפריה וגם בליבה, ומה קורה כשזו נעלמה, ניטשה או הייתה כלא הייתה...

רביעית – חלק מההתקפות המרושעות נגד החקלאים מצד כמה עיתונאים רוסנו במידה רבה. נכון שפה ושם עוד כותבים נגד החקלאות ונגד הפריפריה, ביהירות ובשחצנות, אך הרוב כבר מבינים שמי ביוב משקים כותנה ועוד כמה עובדות בנאליות שחסרו להם. רובם גם למדו שחקלאות איננה רק שפיים, געש וגליל-ים...

חמישית – פניתי לכל הנהלות האוניברסיטאות בישראל שיכניסו לתוכנית הלימודים בחוגים לכלכלה, משפטים ותקשורת קורסים על הגאופוליטיקה של ישראל. זה יחסוך בעתיד אמירות כמו "החקלאות הישראלית היא נטל כלכלי", "החקלאות מזהמת ושודדת", ופנינה כמו "אלפי יישובים חסרי תכלית ותרומה כלכלית שמוצצים את עטיני המשק" (אמיר כהנובץ, "גלובס", 10.6.13).

ואני בכלל לא ידעתי שיש אלפי יישובים בישראל אלא רק אלף, כולל 430 סביב תל אביב. אני גם לא ידעתי שכפר ורדים, עומה, חניתה, מטולה, טירת צבי, נחל עוז יובלים ולהבים הם חסרי תכלית ומוצצים את עטיני המשק...

רשימה מקוממת זו חייבה אותי בכתיבת נספח מיוחד.

נספח 1: תזנחו עכשיו את הפריפריה - אלפי יישובים חסרי תכלית ותחומה כלכלית שמוצצים את עטיני המשק

כתבה שפורסמה ב"גלובס" ב-10.6.2013

אמיר כהנביץ'

מה הבעיה להבין ש"אזורי ביקוש" הם האזורים המבוקשים ביותר למגורים? "קבינט הדיור" בראשות שר האוצר יאיר לפיד אישר שבסופו של דבר את תוכנית הדיור הממשלתית. אך החלק של בנייה באזורי הביקוש (תל-אביב, מחוז מרכז, ירושלים, חיפה ואשקלון) נתקצ. זאת, בין היתר, גם בשל התנגדות של השר לפיתוח הנגב והגליל, סילבן שלום, שחושש להזנחת הפריפריה.

אך אולי, למרות דעתו של שלום, הזנחת הפריפריה איננה רעיון רצוץ כל-כך?

לפני קום המדינה ובשנותיה הראשונות הייתה ההתיישבות בארץ צעד מדיני-אסטרטגי להגדרת גבולות ישראל. אך לאורך השנים, ובטח כיום, החשיבות של ההתיישבות כמעט אינה קיימת, ומה שנשמע כמו מושג "ציוני" ו"טוב", שמביא לידי מיצוי את משאבי הקרקע של המדינה הוא אסון אקולוגי וכלכלי, אכן-נגף להתפתחות המדינה, וכנראה אחד המסכרים העיקריים לפיגור של ישראל ביחס למערב.

יישוב כל מצפה או יישוב-ספר מצריך עלויות עתק של תשתיות, כבישים, רכבות, חשמל, מים, מוצעה מקומית, רב-היישוב, גנים ובתי-ספר, משטרה, קופת-חולים, בית-חולים אזורי ועוד. מצטפת שכאה ברובה על-חשבון תושבי המרכז.

פרופסור אדוארד גלייזר מאוני' שיקגו מבהיר בספרו "ניצחון העיר", כי אמריקאים שחיים באזורים מטרופוליטניים הם יצרניים ביותר מ-50% לעומת אלה שחיים ביישובים קטנים. כלומר, הפריפריה היא בעיקר נטל, וכנראה גם אחד ההסכרים לפריון הנמוך בישראל. בסין לדוגמה, תופעת העיור (מעבר מהכפרים לערים הגדולות) היא מנוע הצמיחה החזק ביותר של הכלכלה, ואילו בישראל חושבים ופועלים באופן פרדוקסלי, הפוך.

מילא אם הפריפריה בישראל הייתה מרוכזת וממוקדת, אך כשפיתוח הפריפריה הוא מטרה לאומית אז בונים ומחזקים אלפי יישובים חסרי תכלית ותחומה כלכלית, מנותקים אחד מהשני, שנשענים על הטבות ועטיני הממשלה, ככל שהולכים ומתרבים תושבי הפריפריה, כך גוברים הלחצים להזרים להם עוד תקציבים, הבעיה היא, שצינור להזרמת כספי ציבור לקבוצות מיצוט, לכעלי אינטרסים וקשרים, הוא לעתים פירצה לשחיתות ולרמאות.

נוסף לסקטור הציבורי, הבעיה הכלכלית הזאת נוגעת גם לסקטור הפרטי! היות שאין כמעט חברה עסקית שתבחר מרצון את המיקום המרוחק ככלכלי עבורה, נאלצת המדינה לתת לחברות ולתושבים בפריפריה הנחות במסים ו/או סבסוד רחב היקף, דבר שגורר מנגד הטלת יותר מסים על תושבי המרכז.

תושבי הפריפריה עצמם נמצאים במלכוד. הם תלויים לפרנסתם במספר מצומצם של עסקים. וכשאותו מקור פרנסה דוּצָך או נסגה. הם אבודים. וכפי שכבר קרה בעבר. הם ייצאו להפגין ולהכעיר צמיגים. ולדרוש מתושבי המרכז לבוא לעזרתם ולהחזיק בחיים עסק כושל בעלויות יקרות לכולנו. כשמאמיני כת הפריפריה מסרבים להכיר בחסרונות הכלכליים הרבים שטמונים ביישוביהם - ובצדק, שהרי מחייתם תלויה בכך - הם מעלים טענות שרוכן חסרות ביסוס. כמו:

"אין מספיק מקום למגורים במרכז. אין תשתית מספיק מפותחת במרכז. אין איכות חיים במרכז. אם לא יבנו עוד בתים בפריפריה היא תיפול לידי האויב". העניין הוא, שכל הטענות האלה אינן נכונות. נהפוך הוא!

במציאות. אולי אין מספיק בתים במרכז. אך הסיבה לכך היא שהרגולציה מקשה על בנייה רוויה לגובה. שהרי פוטנציאל הבנייה לגובה בגוש דן הוא כמעט אינסופי. וגם הביקוש לבניינים רבי-קומות הוא עצום. תמ"א 38 הוכיחה והדגימה איך יזמים. קבלנים ודיירים משתוקקים ומצונינים בבנייה לגובה.

הוויכוח בנוגע לאיכות החיים אינו רלבנטי

נכון. התשתיות במרכז אולי לא מפותחות מספיק. אך בניית תשתיות מתבצעת עקב בצד אגודל עם העלייה בכמות התושבים. ולא מראש. ובכלל. חלק עצום מהעומס על התשתיות במרכז מגיע ממאות-אלפי כלי-הרכב של תושבי הפריפריה שנכנסים לגוש דן כל בוקר. לטענתי. ניתן להניח שהתשתיות במרכז היו עשויות להיות ברמה הרבה יותר גבוהה אילו לא המדיניות הייתה הפניית המשאבים לפריפריה.

הוויכוח בנוגע לאיכות החיים אינו רלבנטי. שכן, גם אם איכות החיים במצפה בגליל היא גבוהה יותר אין זה אומר שעל תושבי המרכז לסבסד אותה. וכן, בניית כביש. תכנון בית-חולים והקמת מוצעה מקומית - כרוכים בסבסוד יקר.

אגב. מחקרים מראים כי בעיני תושבים רבים העיר מספקת איכות חיים גבוהה יותר. פרופ' גלייזר שהוזכר לעיל מציין כי ככל שחלק גדול יותר מאוכלוסיית המדינה חיה בערים. כך גדל שיעור האנשים במדינה שמעידים על עצמם שהם מאושרים.

לסיכום. המדיניות בישראל צריכה לזנוח את ההשקעות העודפות בפריפריה. ולהסיט משאבים רבים יותר למרכז. ראוי לאפשר להאיץ את הבנייה במרכז. להשקיע בפיתוח התשתיות. ולצודד הגירה למרכז. בדרך זו תוכל ישראל להתחרות בעתיד במטרופולינים הגדולות בעולם ולאפשר לאזרחיה לחיות ברמת חיים גבוהה גם בעשרות השנים הבאות.

הכותב הוא כלכלן מקור

תגובתי לכתבה

מה אין אמיר כהנוביץ' יודע או רואה ממקום מגוריו ועבודתו בתל אביב?

1. הוא אינו יודע כי מאז 1900 ועד 2013 לא פחתה חשיבותה של ההתיישבות העובדת. טיול של שלוש שעות ממשרדו לנגב הצפוני סביב קיבוץ משמר הנגב או מושב נבטים יבהירו לו הכול, ולי הוא יחסוך הסברים של אלפי מילים. אמיר, שעה לנגב, שעה בחזרה ושעה להתבונן ולראות. אין שם טובים ורעים, רק תגלה כיצד מדינה הולכת ומתמססת. בשלוש שעות תשנה דעתך על החקלאות ועל הפריפריה!
2. בלי המצפים ובלי התיישבות יהודית בנגב הצפוני, תל אביב היתה נותרת ללא כל עורף. מדינת-עיר או עיר-מדינה לא יכולה להתקיים ככזו זמן רב במזרח התיכון. אינך גר, אמיר, במונטה קרלו, אתה מתגורר בין רצועת עזה לדמשק או לבירות.
3. אילו אמיר היה לומד קורס בגאופוליטיקה, הוא מן הסתם היה לומד מה קרה בקוסובו או בכל יוגוסלביה בשעתה, מה קרה בין צ'כיה לסלובקיה, בין דרום סודן לצפונה, בעירק, בלבנון, בסוריה ובברית המועצות, והרשימה עוד ארוכה, ארוכה. דע לך, אמיר, כי בכל מקום שמתגוררים בו מיעוטים בפריפריה, במוקדם או במאוחר הם ירצו להיפרד משלטונו של המרכז. זה נכון בכל מקום. כאן המיעוט שונה בדתו, בלאומיותו, בכלכלתו ובתרבותו, ואין סיכוי בעתיד הנראה לעין לגשר על פערים אלה. אם שכנעתי אותך בעניין הזה, אתה בוודאי תשמח מאוד לסבסד גני ילדים בגרופית, באשחר או בכמהין (הראשון בערבה, השני במרכז הגליל והשלישי באזור ניצנה).
4. אם יכולת לכתוב בעיתון נכבד כמו "גלובס" כי "אלפי יישובים הם חסרי תכלית ומוצצים את עטיני המשק", מגיע לך בלתי מספיק במאקרו כלכלה ישראלית ובהבנה בבעיות ישראל. בישראל יש 1,100 יישובים יהודיים וכ-130 יישובים ערביים. סביב תל אביב רבתי שוכנים כ-430 יישובים. מה נותר? יישובי עמק יזרעאל, סובב עזה ויישובי הערבה, ושכחתי את מטולה, דן ודפנה. האם כל אלה מוצצי לשד תל אביב? אמור נא, מה קרה לך, האם אתה מציע לפרק את חצרים, משגב עם, יטבתה, דגניה, אפיקים ונחל עוז?
5. אם אתה מוותר על הפריפריה יהיה עליך לוותר גם על סיוע לבני המיעוטים שהם הרוב שם. האם אתה מציע להביא להפסקת הסיוע להם? האם את רומז כי אתה מוכן למהומות, לאינתיפאדה חדשה בתוככי ישראל כבר בקרוב?

6. האין אתה, אמיר כהנוביץ', מפחד מהידרדרות סביבתית? הידעת כי רוחבה של עירך-מדינתך תל אביב הוא בדיוק 15 ק"מ - בין קלקיליה לחוף ימה של הרצליה? איך תפתור בעיות תחבורה שם אם שניים-שלושה מיליוני ישראלים נוספים יצבאו על מקום צר זה? ככלכלן, אמור נא, האם לא זול יותר לפזר אוכלוסייה לשוליים? בכך גם תמנע אסון תחבורתי בתל אביב וגם בעיות ביוב ואוויה. הרי, כיצד בדיוק תשנע בעוד עשור את המיליונים שיהיו דחוסים במתחמים המתפנים בשדה דב, בפי גלילות וברמת השרון לעבר תל אביב או לכל מקום אחר במטרופולין? שום מודל ניו-יורקי לא יעזור לך בתוהו ובוהו שאתה מציע.

אני מבקשך להתנצל ב"גלובס" על מה שכתבת ולבקש סליחה מהאנשים היקרים המתגוררים בפריפריה, שבעצם השהייה שלהם שם מגנים עליך ועל שכמותך. בעבודתם היומיומית הקשה, מול גנבות שהם סובלים שם ללא הרף, לנוכח האיומים על חייהם מול עזה, לבנון, סוריה ויתר הגבולות.

מה שכתבת עליהם, כתבת כנראה לא מתוך רשעות אלא רק מתוך בורות, בורות המאפיינת כלכלנים רבים החיים בפלנטה אחרת, שבינה לישראל אין ולא כלום, אך מהפלנטה ההיא אתם חורצים את גורלם של יישובי הפריפריה ושל יתר אזרחי ישראל.

ארנון סופר – ראש קתדרת חייקין לגאואסטרטגיה באוניברסיטת חיפה ומשמש גם ראש המרכז למחקר במכללה לביטחון לאומי, צה"ל. איננו חקלאי, אין לו אדמות, אין הוא לוביסט של הענף הוא רק אזרח ישראלי המכיר קצת את האיומים הקיומיים על ישראל.

חוברת זו איננה עוד מאמר שגרתי, זו קריאת כאב כתובה בדם ולא בדיו, כמעט כמו זעקתו של אמיל זולא ב"אני מאשים" שלו. זו זעקה על עלילת דם מרושעת ומתמשכת נגד אנשים יקרים, העמלים קשה על פרנסתם אך בו בזמן מבטיחים לנו סלט וחלב טריים, צבע ירוק בעיניים, שימוש חכם וחשוב של הביוב שאנו מייצרים בערים... אך מעל הכל הם מבטיחים לנו ביטחון ביחד עם יתר מערכות הביטחון, לא יותר אך גם לא פחות מהם.

בנושא זה עוסקת החוברת שלפניכם ומסבירה לעם ישראל, לנערי האוצר ובעיקר לכמה עיתונאים צרי אופק, מה שאמור להיות כל כך מובן מאליו.

9 789657 437186